

Kerkvaders

St. Cyrillus van Alexandrië (+444)

bisschop en kerkleraar

St. Cyrillus van Alexandrië (+444)

Biografie.

- geboren in Alexandrië. Het jaar is onbekend.
- Hij volgde zijn oom (broer van zijn vader) Theophilus op als 24ste patriarch van Alexandrië, in 412.
 - ▶ dit gebeurde na een grote straatrel tussen de aanhangers van Cyrillus en die van zijn tegenstander Timoteüs.

Biografie

Een voorgeschiedenis.

- Zijn oom Theophilus (patriarch 385-412) weigerde aanvankelijk om de H. Johannes Chrysostomos tot bisschop van Constantinopel te wijden (398).
- Theophilus
 - ▶ zette Chrysostomos af in 403 op de zogenaamde synode van de eik en beschuldigd van majesteitschennis.
 - ▶ Theophilus beschermd door de keizerlijke troepen wijdt een nieuwe bisschop.
 - ▶ degenen die naar de preken van Chrysostomos in ballingschap in de Bosporus gingen luisteren werden vaak vermoord door keizerlijke troepen.
 - ▶ door het volk gedwongen en geschrokken door een aardbeving liet men uiteindelijk Chrysostomos terughalen.
- Cyrillus in bij deze onfrisse zaak aan de zijde van zijn oom.
 - ▶ hij bleef een tegenstander van Chrysostomos ook lang na diens dood (407).

Biografie

Zijn eerste jaren als patriarch: Novatianen

- zijn eerste strijd betrof de Novatianen, volgelingen van de martelaar Novatianus, die stierf tijdens de vervolging van Valerianus (257-8).
- Cyrillus liet hun kerken sluiten en nam al hun bezittingen in beslag.

Biografie

Zijn eerste jaren als patriarch: Joden

- hij nam harde maatregelen, verdrijvingen onteigening, tegen Joden die kennelijk Christenen overvallen en vermoord hadden.
- reeds in zijn eerste feestbrief geschreven in de herfst van 413 viel hij de Joden aan.
 - ▶ het kwam tot een groot conflict toen op een nacht in 414 de Joden de stad wakker riepen met “*De kerk van Alexander staat in brand*”.
 - ▶ toen de Christenen uitliepen werden ze door Joden opgewacht en vermoord.
 - ▶ bij het ochtendgloren verzamelde Cyrillus een volksmassa die vervolgens de synagogen plunderde en de Joden de stad uitgooide.

Biografie

Zijn eerste jaren als patriarch: heidenen

- zijn verzet tegen het heidendom bleef niet beperkt tot woorden.
- in zijn tijd werden door de burgerlijke overheden veel heidense tempels verwoest.
- in de vierde, vijfde eeuw was de relatie tussen kerk en staat niet heel duidelijk.
 - ▶ zo kwam Cyrillus zwaar in aanvaring met de gouverneur Orestes.
 - ▶ een keer leidde dat bv. tot de executie van een monnik die met een steen de gouverneur verwond had en die door Cyrillus als martelaar begraven werd.

Biografie

Zijn eerste jaren als patriarch: Hypatia

- Hypatia, dochter van de mathematicus Theon, leider van de neoplatonisten.
 - ▶ was mathematica en de grootste filosofe in Alexandrië in haar tijd.
 - ▶ nogal wat Christenen volgden haar lessen
 - ▶ leefde ascetisch en bleef heel haar leven maagd.

 - ▶ zij kreeg kennelijk onterecht een slechte naam onder de Christenen.
 - ▶ in 415 werd zij door een meute o.l.v. een zekere Petrus op straat aangevallen, naar een kerk (Caesarium) gebracht en daar brutaal vermoord.
 - ▶ kennelijk was er weinig protest hiertegen van Cyrillus of anderen ...
- waarschijnlijk heeft Cyrillus geen deel aan deze moord
 - ▶ maar zijn haat tegen het neoplatonisme kan wel de reden zijn die leidde tot deze waanzin.

Cyrillus van Alexandrië

Problemen met Nestorius.

- In de strijd tussen Chrysostomos (uit Antiochië) en Theophilus (Alexandrië) stonden twee theologische scholen tegenover elkaar.
- Chrysostomos had 2 punten van het geloof op typisch antiocheense manier benaderd:
 - ▶ 1. hij hield niet van de mystieke, allegorische benadering van Alexandrië.
 - hij wilde vasthouden aan de bedoeling van de gewijde schrijver ...
 - ▶ 2. in zijn Christologie benadrukte hij m.n. de volledige werkelijkheid van de twee naturen van Jezus, iets typisch Antiocheens.
 - hij spreekt nergens duidelijk over de éénheid van persoon/subject in Jezus.
 - dit laatste was echter nog geen punt van discussie in zijn tijd.
- de Alexandrijnen legden m.n. nadruk op de eenheid van Christus.
- pas later zou blijken dat beide visies complementair zijn.
 - ▶ bij de toenmalige discussies zijn er grote en diepe wonden geslagen.

Cyrillus van Alexandrië

Nestorius.

- In 428 werd Nestorius aartsbisschop van Constantinopel.
 - ▶ hij kwam uit Antiochië, waar hij leefde hij als monnik en priester en waar hij bekend stond als een groot predikant.
 - ▶ hij verwierp in zijn onderricht de titel “Moeder Gods” Θεοτοκος voor Maria.
 - ▶ Hij was bang dat deze titel de reële distinctie tussen de goddelijke en menselijke natuur van Jezus zou versluieren.
 - ▶ Hij prefereerde de titel “Moeder van Christus” Χριστοτοκος.
- zijn gehoor was geschokt en protesteerde hevig, m.n. omdat de titel “Moeder Gods” al twee eeuwen gebruikt werd.
 - ▶ Nestorius deed dit als verdediging tegen de dwaalleer van Apollinarius die ontkende dat Jezus een echte mens was
 - ▶ voor hem nam de godheid de plaats in van de menselijke geest.
 - ▶ voor hem is er geen hypostatische eenheid in Jezus.
- hier treed Cyrillus van Alexandrië in het strijdperk.

Cyrillus van Alexandrië

Nestorius.

- Nestorius was een zwakke theoloog en op dat vlak geen partij voor Cyrillus.
 - ▶ Cyrillus vraagt in een brief in juni 429 om de titel “Moeder van God” te erkennen.
 - ▶ in een tweede brief (februari 430) beschuldigt hij Nestorius ervan om Christus in twee te delen
 - hetgeen overigens niet zo was.
 - ▶ Cyrillus schreef een aantal boeken en brieven over dit thema.
 - ▶ Nestorius vroeg om een oecumenisch concilie hierover te houden.
 - hij deed een beroep op paus Coelestinus I en een Romeinse Synode (rond 10 aug. 430), die echter Cyrillus steunden en een herroeping van Nestorius vroegen binnen tien dagen.

Cyrillus van Alexandrië

Nestorius.

- Men machtigde in een brief Cyrillus om in deze namens Rome op te treden.
 - ▶ in november 430 was er nog geen antwoord van Nestorius.
 - ▶ Cyrillus riep nu een synode samen in Alexandrië en schreef een brief aan Nestorius, waarin hij vasthoudend aan de woorden van het credo van Nicea in detail uitlegde wat hij bedoelde met het geloof in één physis (natuur, later zou persoon gebruikt worden) voor de mensenzoon.
 - ▶ hij voegde er twaalf anathema's aan toe, die Nestorius moest aannemen.
 - ▶ deze anathema's kwamen niet uit Rome en zijn ook niet allemaal even helder.
- Nestorius antwoordde met twaalf tegen-anathema's.

Cyrillus van Alexandrië

Het concilie van Efeze (431).

- bij dit dreigende schisma riep keizer Theodosius II een concilie op voor Pinkeren 431 in Efeze.
 - ▶ dit is het derde oecumenisch concilie, waarbij iedereen aanwezig was behalve de kerk uit het oosten van het Perzische Rijk, vanwege de vijandelijkheden met Constantinopel.
- Cyrillus kwam met 50 bisschoppen en veel aanhangers en monniken uit Egypte.
 - ▶ de delegaties van Asia, Jeruzalem en Rome steunden Cyrillus, maar kwamen te laat door slecht weer.
 - ▶ Nestorius werd gesteund door de Syrische bisschoppen o.l.v. Johannes van Antiochië.

Cyrillus van Alexandrië

Het concilie van Efeze (431).

- Cyrillus en de zijnen wilden niet wachten, er waren een aantal van hen ziek geworden en zelfs gestorven.
- op 22 juni 31 werd het concilie van een 200-tal bisschoppen geopend onder voorzitterschap van Cyrillus.
 - ▶ hij deed dit ondanks de vraag van 68 bisschoppen om te wachten.
 - ▶ Nestorius weigerde te komen.
 - ▶ de drie brieven en de anathema's van Cyrillus werden voorgelezen en goedgekeurd.
- ▶ na een uiteenzetting van de leer van Nestorius, aan de hand van de correspondentie tussen Rome, Alexandrië enz., maar zonder dat hij gehoord werd en zonder discussie, werd deze geëxcommuniceerd en afgezet.

Cyrillus van Alexandrië

Het concilie van Efeze (431)

- in Efeze waren en die nacht processies en feesten.
 - ▶ vier dagen later (26 en 27 juli) kwamen Johannes van Antiochië en de Syrische bisschoppen aan.
 - ▶ zij hielden een eigen concilie met 43 bisschoppen en zetten Cyrillus en Memnon van Efeze af.
 - ▶ de keizer ratificeerde de beslissingen van beide concilies die hij voor één concilie hield.
 - ▶ als gevolg hiervan werden Cyrillus, Memnon en Nestorius gevangen genomen.
 - ▶ na heel wat gekonkel en na de aankomst van de pauselijke gezanten (10 juli) wist Cyrillus zijn vrijheid te herkrijgen en keerde hij terug naar Egypte.

Cyrillus van Alexandrië

Na het concilie van Efeze (431).

- Nestorius werd afgezet en keerde terug naar zijn klooster in Antiochië en vanaf 436 in Egypte.
 - ▶ ook al spreekt de geschiedenis van nestorianisme, toch lijkt het dat hij deze leer niet hield, maar dat het eerder een kwestie van een theologisch verkeerd verstaan is. Hij was nl. geen scherpzinnig denker en overzag de consequenties van zijn beweringen niet.

Cyrillus van Alexandrië

Zijn verdienste

- hij benadrukte de eenheid van subject/persoon in Jezus en daarmee trok hij conclusies uit het Niceao-Constantinopolitanum.
 - ▶ wezenlijk is zijn inzicht dat als men spreekt over de menswording en over Jezus die God en mens tegelijk is dat je het op de eerste plaats moet hebben over WIE er mens wordt, nl. het Woord.
 - ▶ het Woord is het centrum van de activiteit in Jezus, die tegelijk God en mens is. Maria gaf het levenslicht aan een “wie”, het mensgeworden woord en niet aan een “wat”, de menselijke natuur van Jezus, waarin het Woord woont.
 - ▶ zijn inzicht is van cruciaal belang, omdat men kan zeggen dat het Woord van God ook verbleef in de profeten.
 - Cyrillus wilde een duidelijk onderscheid maken tussen heilige mensen, in wie je God, of een reflectie van Hem, kan vinden en de Zoon van God die mens werd om ons tot aangenomen zonen en dochters te maken.
 - dit is een wezenlijke distinctie voor het verstaan van Jezus Christus en voor het begrijpen van de verlossing van ons mensen.

Cyrillus van Alexandrië

Zijn verdienste

- de terminologie voor *wezen* en *persoon* was nog erg vaag in de 5de eeuw, waardoor vreselijke misverstanden ontstonden.
 - ▶ er was er nog geen vaste terminologie voor het éne subject/centrum van activiteit in Jezus enerzijds en anderzijds dat Jezus God en mens was.
 - ▶ Cyrillus gebruikte “*physis*” voor het centrum van activiteit.
 - deze formule nam men over in Efeze “*μία φύσις του Θεου Λόγου σεσαρκομένη*”.
 - ongelukkig genoeg kan dit woord ook “natuur” betekenen en werd het door velen in de volgende generatie geïnterpreteerd alsof Jezus maar één natuur zou hebben, en
 - dat dus de goddelijke de menselijke natuur zou opgeslokt hebben, iets dat Cyrillus expliciet ontkent in zijn geschriften.
- op het concilie van Chalcedon (451), na de dood van Cyrillus, leidde dit tot de briljante synthese van het Alexandrijnse en Antiocheense denken tot een van de grootste documenten van de kerkgeschiedenis, daar wordt *physis* voor natuur gebruikt.

Cyrillus van Alexandrië

Na het concilie.

- Het concilie was niet erg prudent geleid door Cyrillus.
 - ▶ zelfs zijn vriend St. Isidorus van Peluseum wees hem daarop. Het concilie verdedigde wel het geloof maar schoot te kort in het herstel van eenheid.
 - ▶ de overwinning op Nestorius was ook een gevolg van politiek gekonkel en onfrisse methoden.
 - ▶ keizer Theodosius moest wel actie ondernemen. Nestorius ging in ballingschap. De Antiochenen weigerden om de twaalf anathema's aan te nemen.
 - ▶ pas 433 werd een nieuwe formule geschreven door Theodoretus ook ondertekend door Johannes van Antiochië en Cyrillus.
- Cyrillus was behalve theoloog en kerkpoliticus ook een exegeet, prediker en apologeet tegen de heidense keizer Julianus de afvallige.
- de volgelingen van Nestorius (+451) gingen verder los van de kerk.
 - ▶ m.n. in Syrië kreeg deze groep aanhang.
 - ▶ Cyrillus schreef een aantal werken hiertegen.

Cyrillus van Alexandrië

Zijn dood.

- Cyrillus stierf op 9 of 27 juni 444.
- in 450 waren alle leiders die de formule van vereniging uit 433 ondertekenden dood. Toen was het de tijd voor het concilie van Chalcedon 451.
- ondanks zijn impulsiviteit en zijn imprudent optreden in Efeze werd Cyrillus altijd als een heilige vereerd in de Kerk.
- zijn tweede brief aan Nestorius, goedgekeurd door Efeze, is ook later vaak als test voor orthodoxie genomen.
- Hij werd uitgeroepen tot kerkleraar door Leo XIII in 1883.
- feest 9 februari, in het Oosten op 9 juni.

Cyrillus van Alexandrië

Zijn werken.

- Cyrillus had een encyclopedische kennis van de oudere vaders.
 - ▶ hij verwijst vaak naar de oude traditie, m.n. in zijn dogmatische werken.
 - ▶ hij was een briljant theoloog die heel scherp de problematiek van zijn eigen tijd zag.
 - ▶ hij heeft veel geschreven over exegese.
 - een groot deel hiervan is verloren of alleen bewaard in Syrische, Latijnse, Armeense, Ethiopische of Arabische vertaling.
 - ▶ na 429 schreef hij m.n. Christologische werken.
 - ▶ hij schreef twee traktaten tegen de Arianen, een apologie aan Julianus.
 - ▶ hij schreef jaarlijks de paasbrieven, vaak over pastorale problemen en theologische kwesties.
 - 29 zijn bewaard van tussen 414 en 442.
 - een aantal preken zijn bewaard, waaronder de bekendste Mariapreek uit de oudheid die hij in juni 431 in de Mariakerk in Efeze hield.
 - een andere verdienste is de liturgie die hij aan de koptische Kerk gegeven heeft.

Cyrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- 1. Groot en waarlijk verwonderlijk is het mysterie van onze godsdienst, en zelfs het verlangen van de heilige engelen gaat er naar uit. Wij lezen immers bij een leerling van de Zaligmaker aangaande de woorden die heilige profeten spraken over Christus, ons aller Verlosser: “En nu is die boodschap bij monde van de evangeliepredikers openlijk aan u verkondigd, in de kracht van de heilige Geest, die van de hemel is neergezonden. Dit zijn geheimen waarin zelfs engelen verlangen door te dringen.” Ja, waarlijk, zoveel engelen als er bij Christus’ geboorte een verstandelijke blik sloegen op dit groot mysterie van onze godsdienst, zongen, God in onze naam dankend: “Glorie aan God in de hoge, en vrede op aarde, en in de mensen een welbehagen”.

Cyrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- Hoe zouden zij dan ook niet met vreugde vervuld worden toen zij zagen dat de Zaligmaker en Verlosser van de wereld uit de heilige Maagd geboren werd, daar zij immers, zoals de Verlosser zegt, feest viert wanneer één enkele zondaar zich bekeert? Nu jubelt dus de menigte van heilige geesten om onzentwil.
- En waarom? Om de Menswording van de Eniggeborene, om Zijn geboorte in het vlees, om Zijn overvloedige goedheid jegens ons, om de diepte van Zijn onvergelykbare mensenliefde. De gelukzalige profeet Jesaja zegt immers: “Hij vernietigt de dood voor eeuwig”, en ook “God wist de tranen van alle gezichten”. Op welke wijze Hij de tranen van alle gezichten afwist, of hoe Hij de macht van de dood te niet gedaan heeft, nadat Hij de oude vloek krachteloos maakte, leert ons weer de wijze Paulus: “De kinderen van een familie hebben deel aan hetzelfde vlees en bloed; daarom heeft Hij ons bestaan willen delen, om door zijn dood de vorst van de dood, de duivel, te onttronen, en te bevrijden hen die door de vrees voor de dood heel hun leven aan onvrijheid onderworpen waren.”

Cyrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- 2. Wat betekenen deze woorden “Hij had daaraan ook deel,” anders dan dat Hij onder ons geboren is uit de heilige Moeder Gods Maria, in vlees en bloed? Want hoewel Hij van natuur God én het waarachtig Woord van God de Vader was, één in wezen met en eeuwig zoals de Vader, en hoewel Hij schitterde door Zijn eigen verheven heerlijkheid in Zijn gestalte en gelijkheid met Zijn Vader, heeft hij “zich niet willen vastklampen aan de gelijkheid met God Hij heeft zich van zichzelf ontdaan en het bestaan van een slaaf aangenomen. Hij is aan de mensen gelijk geworden. En als mens verschenen heeft Hij zich vernederd, Hij werd gehoorzaam tot de dood, tot de dood aan een kruis.”

Cyrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- Zo heeft Hij, die uit eigen volheid allen rijk maakt, Zich vrijwillig aan de vernedering prijs gegeven. Door niemand gedwongen heeft Hij Zich voor ons prijs gegeven. Vrijwillig nam Hij, die vrij is naar Zijn eigen natuur, om onzentwil de natuur aan van een slaaf. Hij werd één van ons, Hij die boven heel de schepping staat; werd zoals wij onder de dood gesteld, Hij, die aan allen het leven schenkt. Immers, “Hij is het levend brood dat leven geeft aan de wereld”. Hij is één van ons geworden die onder de Wet staan, Hij, die als God boven de Wet staat. Hij werd één van hen die geboren worden en een begin hebben, Hij, die bestond voor alle eeuwen en tijden, ja, die de Schepper en Maker van de tijden is.

Cyrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- 3. Hoe werd Hij dan tot een van ons? Door een lichaam aan te nemen uit de heilige Maagd. Geen lichaam zonder ziel, zoals sommige heretici beweren, doch een lichaam bezield door een redelijke ziel. Aldus kwam de volmaakte mens voort uit de vrouw, zonder zonde, in werkelijkheid, niet in schijn of inbeelding. Ook hield Hij niet op, God te zijn, en Hij legde niet af wat Hij steeds was en is en zijn zal: God. De heilige Maagd noemen wij daarom Moeder Gods. Waar de gelukzalige Paulus zegt: “één God, de Vader, uit wie het al voortkomt en één Heer, Jezus Christus, door wie het al bestaat”, verdelen wij onze ene God en Verlosser, het mensgeworden en vleesgeworden Woord van God, niet in twee Zonen.

Cyrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- Evenmin is het Woord van God overgegaan in de natuur van het vlees, of is het vlees veranderd in de natuur van de Godheid, zoals sommige ketters en mensen zonder inzicht aannemen. Het Woord van God immers is onveranderd en onveranderlijk, maar omdat het Woord van God zich in de heilige Maagd waarachtig heeft verenigd met een lichaam dat door een redelijke ziel wordt gedragen, zeggen wij, dat Hij op onzegbare wijze vlees en mens geworden is.

Cyrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- 4. Daarom is het voor een rechtzinnige en onwrikbare geloofsbelijdenis voldoende te zeggen en te belijden, dat de heilige Maagd Moeder Gods is. Haar bovendien Moeder van de mens (ἄνθρωποτοκος) noemen, is noch noodzakelijk noch nuttig. Wij leerden immers in Hem te geloven en Hem te belijden als één God, ook na Zijn menswording, zoals Paulus zegt: “Want er is één God, en ook één Middelaar tussen God en de mensen”. Wij zeggen onveranderlijk dat het Woord van God mens werd. En voor zover Hij in de natuur van het vlees kwam, heeft de heilige Maagd Zijn lichaam gebaard van dezelfde wezenheid als het hare en het onze.

Cyrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- Spreken wij echter van Moeder Gods, dan ligt in dat woord ook Moeder van de mens opgesloten. Immers de heilige Maagd baarde geen Godheid-zonder-meer, maar het Woord van God, met het vlees verenigd. Vandaar dat het woord “Moeder Gods” dan ook in geen anderen zin dan in de hier boven aangeduide, kan worden opgevat. De belijdenis van Zijn mensheid sluit vanzelf daarbij aan. Zo is het dan ook waar, dat de heilige Maagd Moeder Gods is geworden toen Zij op wonderbare wijze de ene Christus baarde, die evenals wij deelachtig was aan vlees en bloed, en wat Zijn mensheid betreft in wezen gelijk aan Haar en aan ons, omdat Hij uit de heilige Maagd Maria vlees werd. Niet gelijkend in wezen, zoals enige ketteren beweren, maar gelijk in wezen; dus in onze wezenheid. Want er staat geschreven, dat “Hij zich het lot van de nakomelingen van Abrahams aantrekt”. Geléék Hij echter wat Zijn wezen betreft op een mens, dan betekende dit, dan Hij niet wérkelijk mens was, doch, zoals Daniël zegt, iemand, “die op een mensenzoon léék”. De Apostel leert ons niets aangaande een gelijkenis, maar zegt: “De mens Jezus Christus, die zichzelf gegeven heeft als losprijs voor allen”, als God gelijk in wezen met God de Vader, zoals onze Vaderen ons dat leren, waar zij Hem één in wezen gelijk noemen aan de Vader noemen, doch niet: in wezen gelijkend op de Vader.

Cyrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- 5. Het is dus niet noodzakelijk, en zelfs overbodig, de Moeder Gods, wanneer wij van Haar spreken, ook nog Moeder van de mens te noemen. Ik herhaal het: de eerste naam is voldoende. Die naam sluit de belijdenis in van heel ons mysterie, en biedt geen aanleiding tot spitsvondigheid voor wie de waarheid willen verkrachten. Het is nu immers de gewoonte van ketteren, datgene wat goed gezegd is, zo te draaien dat het een leugen wordt. We verwonderen ons er dan ook niet over wanneer wij bemerken dat zij dwalen en zelfs de heilige Schrift verkeerd uitleggen. Daarom rust op ons de verplichting, onze woorden zo te lezen, dat we onze bedoeling passend en juist weergeven. Begrijpen de ketteren die dan verkeerd, dat is dan hun zaak. Horen zij echter naar het woord van de Profeet: “Wee hen die het kwade goed noemen en het goede kwaad”. Maar het licht heeft nu eenmaal niets gemeen met de duisternis, en Christus deelt de gevoelens niet van Belial.

Cyrrillus van Alexandrië

Preek 15 april 431

- Bewandelen wij dus zonder omwegen de koninklijke weg die onmiddellijk naar het doel leidt. Zo toch bereiken wij de kampprijs van onze hemelse roeping, in Jezus Christus, met Wie, en door Wie glorie zij aan God de Vader met de Heilige Geest in de eeuwen der eeuwen. Amen.

Einde